

TYÖMARKKINA-ANALYYSI VÄHITTÄIS- JA TUUKUKAUPASSA

Raportti, josta tämä tiivistelmä on laadittu, on kokonaisuudessaan ladattavissa internetistä.

Syvällisesti käsitellyt kappaleet ovat:

- EU:n vähittäis- ja tukkukaupan alan rakenne ja suuntaukset.
- Työmarkkinat EU:n vähittäis- ja tukkukaupan alalla.
- Kymmenen maan tapaustutkimukset
- Johtopäätökset

Hankekonsultti:

CONSULT *thinking ahead*

Kunstlaan 1-2, bus 16 | B – 1210 Brussel

Puh. +32 2 282 17 10 | Faksi: +32 2 282 17 15

info@ideaconsult.be | www.ideaconsult.be

Esipuhe

Tämä raportti on laadittu vähittäis- ja tukkukaupan alan työmarkkinaosapuolten EuroCommercen ja UNI-Europan yhteishankkeena. Toivomme, että tämä tutkimus toimii taustatietona päätöksille alamme työn tulevaisuudesta sekä Euroopan että kansallisella tasolla. Näihin päätöksiin kuuluu mm. se, miten varmistetaan, että ala pystyy omaksumaan muutoksen ja käyttämään sitä positiivisten tulosten luomiseksi kaikille vähittäis- ja tukkukaupassa työskenteleville sekä se, että varmistetaan tyydyttävien ja arvostettujen työpaikkojen tulevaisuus alalla työskenteleville.

Christian Verschueren

*pääjohtaja
EuroCommerce*

Oliver Roethig

*alueellinen sihteeri
UNI Europa*

TIIVISTELMÄ

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

"Vähittäis- ja tukkukaupan palvelusektori on **yksi tärkeimmistä EU:n talouden aloista** ja sen tulisi olla tärkeässä asemassa kasvun ja työpaikkojen luomisessa **Eurooppa 2020 -strategiassa**", linjasi Euroopan komission pääosasto Grow vuonna 2013. ¹ Alalla on kuitenkin tunnistettu puute deskriptiivisestä ja datavetoisesta analyysistä koskien sekä muutoksen moottoreita että niiden vaikutusta alan työmarkkinoihin. Sekä huhtikuun 2015 globaalien dialogien että vähittäiskaupan alan EU:n korkean tason kilpailukyryryhmän alaryhmien mielipiteen jälkeen EuroCommerce ja UNI-Europa päättivät laatia yhteiseurooppalaisen tutkimuksen puuttuakseen tähän tietovajeeseen. Tämän tutkimuksen tavoite on parantaa ymmärrystä **tämänhetkisten ydinsuuntausten vaikutuksesta työllisyyteen ja työn järjestelyihin** vähittäis- ja tukkukaupan alalla eri Euroopan jäsenvaltioissa.

Tämä raportti tarjoaa jäsentyneen ja kattavan näkemyksen seuraavista tutkimusaiheista:

- EU:n vähittäis- ja tukkukaupan alan rakenne ja pääsuuntaukset;

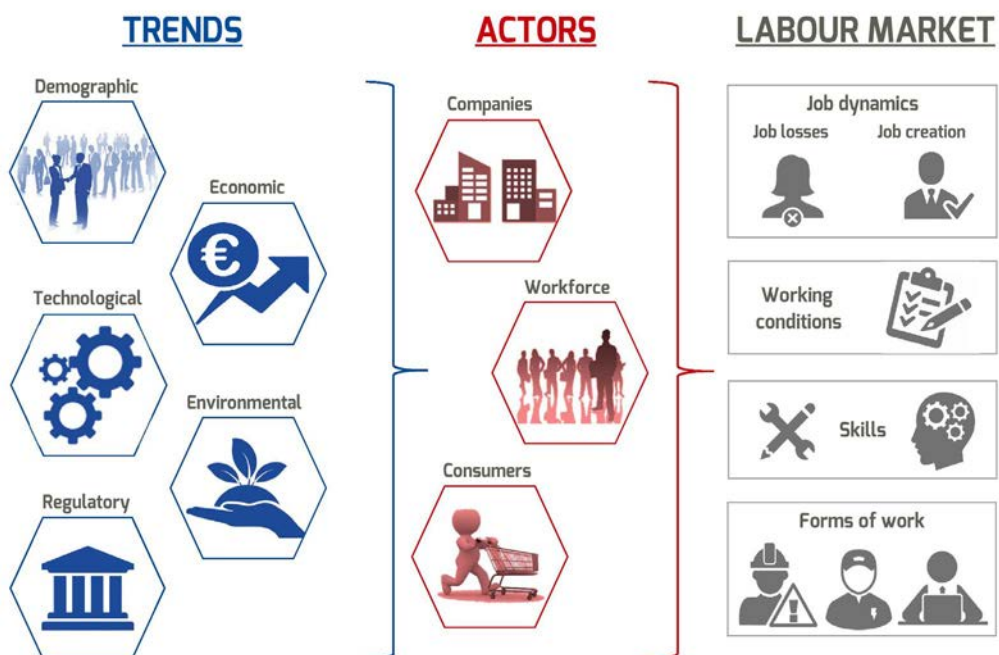
- Työmarkkina-analyysi ja muuttuvat työn ja työn järjestämisen muodot;
- Työmarkkinasuhteet.

Tutkimus auttaa myös Euroopan sosiaalisen vuoropuhelun edistämiseksi ja edelleen kehittämiseksi toimialatasolla tarjoamalla deskriptiivistä ja dataan perustuvaa tietoa, joka voi tukea konsensukseen perustuvaa lähestymistapaa EU:n työmarkkinaosapuolten (ja niiden jäsenten) välillä.

TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Tavoitteet muunnettiin analyttiseksi kehykseksi, joka vahvistaa tämän tutkimuksen rakennetta. Erityisesti erilaisten tutkimusharjoitteiden kautta **ilmeni viisi suuntausten ryhmää**, joilla oli vaikutusta yhtiöihin, työvoimaan ja kuluttajiin Euroopan vähittäis- ja tukkukaupan alalla. Tämä vuorostaan vaikuttaa työmarkkinoihin.

Mitä tutkimuksen laajuuteen tulee, paino on tuloksina saaduissa työoloissa ja työn muodoissa. Niinpä työn dynamiikkaa ja taitoja käsittelee toinen tutkimus, eikä niitä sen vuoksi analysoida syvällisesti tässä tutkimuksessa.

1. Euroopan komissio, lehdistötiedote 31.1. 2013, *Komissio hyväksyy Euroopan vähittäiskaupan toimintasuunnitelman ja kuulee epäriilistä kauppakäytänteistä*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-78_en.htm?locale=en

Vaikka kausaalinen yhteys suuntausten, toimialan ja työmarkkinoiden välillä vaikuttaa yllä olevassa kuviossa lineaariselta, on tärkeää huomata, että todellisuudessa suuntaukset ja niihin liittyvät seuraukset ovat tiiviissä yhteydessä toisiinsa.

Jotta tavoitteet saavutettaisiin, tutkimuksessa käytettiin seuraavaa metodologiaa:

- Tutkimus usean lähteen kirjallisuuskatsauksen kautta;
- Kvalitatiivista lisäaineistoa kuudesta asiantuntijoiden syvähaastattelusta;
- Tiedonkeruu ja analyysi;
- Maakohtainen tapausanalyysi kymmenestä EU:n jäsenvaltiosta;
- Kansallisten edustajien workshop, jossa kerättiin ja vahvistettiin lisätietoa.

EU:N VÄHITTÄIS- JA TUKKUKAUPAN ALAN RAKENNE JA SUUNTAUKSET

Vähittäis- ja tukkukaupan ala on tärkeä Euroopalle sekä taloudellisen koon että yhteiskunnallisen vaikutuksen vuoksi. Euroopassa **yksi kolmasosa kaikista yrityksistä, jotka toimivat finanssitalouden ulkopuolella, on aktiivisia alalla, edustaen lähinnä pieniä ja keskisuuria vähittäiskauppiaita ja tukkureita, jotka palvelevat paikallisia markkinoita.** Itse asiassa vähittäis- ja tukkukauppa on vaihtotoimintaa valmistajien, tukkureiden, vähittäiskauppioiden, hallitusten, muiden yhtiöiden ja kuluttajien välillä, joten ala vaikuttaa suureen joukkoon toimijoita.

Useat suuntaukset ajavat muutoksia, jotka vaikuttavat sekä alan rakenteeseen että työmarkkinoihin: Digitalisaation ja sähköisen kaupankäynnin nousu, kehittyvät demografiset mallit ja kuluttajien vaatimukset, muuttuvat tekniset kapasiteetit, lisääntyvä paine luonnonvaroista ja ympäristönäkökohdista, globalisaation kiihtyminen, mikä johtaa sekä tehokkuuspaineiden lisääntymiseen että liiketoimintamallien, tuotevalikoimien ja omistus- sekä johtamismuotojen kukoistavaan monimuotoisuuteen alalla. Perinteinen selvä ero tukku- ja vähittäiskaupan toimijoiden välillä on muuttunut yhä monimuotoisemmaksi suhteelliseksi verkostoksi yrityksiä, jotka ovat aktiivisia jakelukaupassa, mikä herättää keskustelua olemassa olevasta sektorikohtaisesta rajauksesta.

Olemme erottaneet **viisi laajaa suuntauksien kokonaisuutta, jotka vaikuttavat työmarkkinoihin vähittäis- ja tukkukaupan alalla:**

- 1. Muutokset Euroopan väestön DEMOGRAFISESSA RAKENTEESSA, kuten ikääntyminen ja monimuotoistuvat kansalliset ja kulttuuriset taustat,** luovat haasteita mitä tulee niin nuorten kuin vanhojenkin työntekijöiden pysymiseen alalla sekä alan vetovoimaan. Tekniseen ja digitaaliseen vallankumoukseen vastaamisen lisäksi alan täytyy harkita toiminnallisten profiilien sisältöä ja rekrytointi- ja markkinointistrategioita kuten etnomarkkinointia. Siirtolaisuusvirran kasvaessa herää kysymyksiä kielitaidosta sekä ulkomaisten omistamista yrityksistä vähittäis- ja tukkukaupassa;
- 2. TALOUDELLISET SUUNTAUKSET** kuten **taantumat, globalisaatio ja kaupungistuminen luovat kaikki erilaisia haasteita ja mahdollisuuksia** vähittäis- ja tukkukaupan työmarkkinoille. Talouskriisin jälkeen nähtiin huomattavaa kulutustason laskua ja siten myös lisääntyntä kilpailua yhtiöiden välillä; matalat kasvuluvut saivat yhtiöt alentamaan työvoimakustannuksia. Vaikka työllisyystaso on nyt sama kuin ennen kriisiä, joillekin maille tämä yhdistyy palvelutason lisäämiseen pidempien aukioloaikojen kautta. Globalisaatio on merkinnyt lisääntyvää globaalia kilpailua alan työpaikoista ja lisääntyntä kysyntää monikielisille ja kansainvälisille kaupankäyntitaidoille. Lopulta kaupungistuminen ja sähköisen kaupankäynnin nousu ovat saaneet aikaan sen, että suuret vähittäiskauppiat ovat muuttaneet kaupunkien ulkopuolisiin (jakelu)tiloihin samalla kun konsepti-, lähi- sekä pienemmät myymälät ovat vahvistuneet kaupunkien keskustojen sydämessä;
- 3. TEKNOLOGISET TRENDIT** kuten **digitalisaatio, automaatio ja 3D-tulostus hajottavat ja muokkaavat työn maailmaa** vähittäis- ja tukkukaupassa (ja muilla sektoreilla). Digitalisaatio vaikuttaa alan työskentelytapaan mitä tulee työn sisältöön, taitovaatimukseen, työn dynamiikkaan, työn muotoihin, toimintaprofiileihin sekä työn sijaintiin. E-kaupan nousu on muuttanut perustavanlaatuisesti tapaa, jolla tuotteet ostetaan ja myydään, ja siten alan työpaikkojen sisältöä. Liiketoimintaprosessien automaatio ja optimointi ovat muuttaneet alan sisäisiä, esim. kassanhoitajien ja asiakaspalveluhenkilöstön, toimintoja;

4. YMPÄRISTÖHAASTEET, kuten ilmastonmuutos ja luonnonvarojen ehtyminen, muodostavat neljännen suuntausryhmän, joka vaikuttaa vähittäis- ja tukkukauppaan sekä sen työmarkkinoihin. Työvoimaintensiiviset "vihreät" työpaikat, jotka syntyvät ideoista pienentää ilmastonmuutoksen vaikutuksia, kuten pyörälähettiläpalvelut ja ympäristöstävällisen paketoinnin kehitys, ovat vain yksi esimerkki. Pessimistisemmässä skenaariossa äärimmäisistä sääoloista johtuva työolosuhteiden huononeminen sekä työpaikkojen menetykset asettavat vakavia haasteita vähittäis- ja tukkukaupan alalle. Lisääntyvä huomio kiertotalouden taloudellisille ja yhteiskunnallisille mahdollisuuksille vastauksena luonnonvarojen ehtymiselle asettaa alalle niin lisähaasteita kuin mahdollisuuksiakin. Koska kiertotalouden päämäärä on uusien tuotteiden kulutustasojen lasku, vähittäis- ja tukkukaupan yhtiöiden kyky toteuttaa innovatiivisia strategioita tulee olemaan ratkaiseva;

5. Lopuksi **LAINSÄÄDÄNNÖLLISET MUUTOKSET** koskien aukioloaikoja, tietosuojaa ja yksityisyyttä, vastuuta, kansainvälisiä kauppasopimuksia sekä kehystä kohti Euroopan digitaalisia yhtenäismarkkinoita vaikuttavat eri laajuudessa Euroopan vähittäis- ja tukkukaupan alaan ja sen työmarkkinoihin.

TYÖMARKKINAT EU:N VÄHITTÄIS- JA TUKKUKAUPAN ALALLA.

Tässä osassa kuvataan yksityiskohtaisesti EU:n vähittäis- ja tukkukaupan alan työmarkkinoita. Ensimmäinen painopiste on **EU:n vähittäis- ja tukkukaupan alan koko ja työllisyys** Eurostatin aineistoon perustuen. Tämän aineiston tulokset ovat:

Vähittäis- ja tukkukauppa on tärkeä työn luoja Euroopan unionissa. Ala työllistää toiseksi eniten työvoimaa koko Euroopan unionissa (15 % työntekijöistä) heti valmistusteollisuuden jälkeen. Vuonna 2015 Euroopan vähittäiskaupassa oli 23,2 miljoonaa työntekijää ja tukkukaupan alalla 9,1 miljoonaa työntekijää.

Vähittäis- ja tukkukaupan suhteellinen merkitys EU:n jäsenvaltioissa: Kyproksella lähes joka neljäs työntekijä työskentelee vähittäis- ja tukkukaupassa, kun taas Romaniassa vain joka kymmenes työskentelee alalla.

Useimmissa Euroopan maissa vähittäis- ja tukkukauppa kärsivät kriisistä enemmän kuin muut alat: Ala kärsi vuoden 2008 jälkeisestä taluskriisistä varsinkin tukkukaupassa, jossa työllisyysaste laski 7 prosentilla vuosina 2008-2011. Vertailuna työllisyysaste laski vain 3 % vähittäiskaupan alalla ja 2,4 % kaikilla aloilla EU:ssa.

Kriisin aikana menetetyt työpaikat on saatu takaisin vähittäis- ja tukkukaupan alalla: Vuonna 2015 vähittäiskaupassa oli töissä 23,3 miljoonaa työntekijää, kun vuonna 2008 luku oli 23,1 miljoonaa. Jopa tukkukaupassa työllisyystaso on vain hieman vuotta 2008 edeltävän tason alla (9,1 miljoonaa vuonna 2015, 9,2 miljoonaa vuonna 2008).

"62 % EU:n vähittäiskaupan työntekijöistä on naisia, tukkukaupassa 34 %. Koko taloudessa tämä luku on 46 %."

Tutkimuksen painopiste siirtyi seuraavaksi **vähittäis- ja tukkukaupan alan työntekijöiden erilaisiin tyypillisiin profiileihin.** Eurostatin aineiston tulokset ovat:

Vähittäiskaupassa on töissä paljon naisia, tukkukaupassa vähemmän: 62 % työntekijöistä EU:n vähittäiskaupassa on naisia, kun tukkukaupan alalla luku on vain 34 % ja kaikilla EU:n aloilla 46 %.

Vähittäiskauppa työllistää suhteessa enemmän nuoria työntekijöitä kuin tukkukauppa ja muut alat: 15 % työntekijöistä EU:n vähittäiskaupassa on ikäryhmässä 15-24, kun tukkukaupassa luku on vain 7 % ja kaikilla EU:n aloilla 8,4 %.

Nuorten työntekijöiden osuus pieneä huomattavasti molemmilla alasektoreilla: Vuonna 2008 18,5 % kaikista vähittäiskaupan työntekijöistä oli 15-24 -vuotiaita, kun taas vuonna 2015 tämä prosenttiluku oli laskenut 15,3 %:iin. Tämä kehitys näkyy selvästi myös tukkukaupassa, jossa nuorten työntekijöiden osuus pieneä 8,8 %:sta 6,9 %:iin, ja keskimäärin kaikilla sektoreilla 10,3 %:sta 8,4 %:iin.

"Toistaiseksi voimassa olevat sopimukset ovat yleisimpiä."

Vähittäiskauppa työllistää suhteessa enemmän matalasti ja keskiasteen koulutettuja työntekijöitä kuin tukkukauppa ja muut alat: Vuonna 2015 19 % työntekijöistä tukkukaupassa oli matalasti koulutettuja (eli vähemmän kuin alempi toisen asteen koulutus), kun taas vähittäiskaupassa tämä prosenttiluku on 24 %. Sitä vastoin 30 % tukkukaupan työntekijöistä oli korkeakoulutettuja (kolmannen asteen koulutus), kun taas vähittäiskaupassa tämä prosenttiluku on 20 %.

"30 % tukku- ja 20 % vähittäiskaupan työntekijöistä on korkeakoulutettuja."

Kriisin jälkeen matalasti koulutettujen työntekijöiden määrä on laskenut, kun taas korkeakoulutettujen työntekijöiden määrä vähittäis- ja tukkukaupassa kasvoi: Molemmilla alasektoreilla vaikuttaa siltä, että matalasti koulutettujen työntekijöiden määrä on laskenut voimakkaasti vuosina 2008-2015. Vähittäiskaupan alalla lasku oli 29 %:sta 24 %:iin, tukkukaupan alalla 24 %:sta 19 %:iin. Sitä vastoin korkeakoulutettujen työntekijöiden lukumäärä kasvoi: vähittäiskaupassa 14 %:sta 20 %:iin, ja tukkukaupan alalla 23 %:sta 30 %:iin. **Tärkein selitys tälle kehitykselle on digitalisaatio ja automaatio,** jotka korvaavat vähän taitoja vaativat rutiinitehtävät ja toistuvan työn.

Verrattuna muihin aloihin tukku- ja vähittäiskauppa työllistävät enemmän EU-työntekijöitä toisesta jäsenvaltiosta: Molemmilla alasektoreilla noin 17 % työntekijöistä on toisesta EU-maasta, kun tämä prosenttiluku on vain 3,5 % muilla EU:n toimialoilla. Tämä on merkittävä havainto, kun lisääntyvä siirtolaisuus osoittaa, että on tärkeää pysyä mukana dynaamisissa muutoksissa ja palkata moninaista työvoimaa, joka todella edustaa kuluttajien väestörakennetta.

Seuraavaksi tutkimuksessa tarkasteltiin **työn eri muotoja** toimialalla:

Tukkuvalalla on enemmän pysyviä työsopimuksia kuin vähittäiskaupan alalla: 84 % kaikista tukkukaupan alan sopimuksista oli toistaiseksi voimassa olevia verrattuna 78 %:iin kaikista sopimuksista vähittäiskaupassa ja muilla aloilla.

Merkittävää nousua itsensä työllistävien määrässä tukkukaupassa: 13 % kaikista tukkukaupan ja 17 % vähittäiskaupan alan työntekijöistä on itsensä työllistäjiä, verrattuna 15 %:iin muilla aloilla. Itsensä työllistävien määrä on lisääntynyt molemmilla alasektoreilla, mutta erityisesti tukkukaupan alalla (8 %:sta vuonna 2010 13,4 %:iin vuonna 2015). Sama koskee, joskin vähemmässä määrin, vähittäiskauppaa ja muita aloja.

Kolme uutta työn muotoa valtaa alaa vähittäis- ja tukkukaupassa: Ensinnäkin **tilapäistyö**, jossa työnantaja ei ole velvollinen tarjoamaan työntekijälle säännöllistä työtä, mutta voi joustavasti kutsua heidät työhön tarvittaessa. Toiseksi **salkkutyö**, jossa itsensä työllistäjät työskentelevät useille asiakkaille tehden vain pieniä työmääriä kullekin niistä. Viimeisenä **palvelusetelillä maksettava työ**, jossa työsuhde ja siihen liittyvät maksut perustuvat palveluseteliin eivätkä työsopimukseen. Nämä uudet työn muodot ovat sekä mahdollisuuksia että uhkia nykyisille työolosuhteille.

"Alamme työllistää toiseksi suurimman työvoiman valmistusteollisuuden jälkeen."

Käyttämällä Eurofoundin aineistoa Euroopan työolosuhdetutkimuksesta keskityimme lopulta **työolosuhteisiin** EU:n vähittäis- ja tukkukaupassa. Tämän aineiston löydökset ovat:

Osa-aikatyön yleisyys vähittäiskaupan alalla verrattuna tukkukaupaan ja muihin aloihin: Työntekijöitä työllistyy osa-aikasopimuksilla vähittäiskaupassa (32 %) enemmän kuin tukkukaupassa (16,2 %), kun taas EU:n keskiarvo osa-aikatyölle on 22,5 %.

Suurin osa työntekijöistä vähittäis- ja tukkukaupassa työskentelee niin monta tuntia kuin haluavat (57 % ja 61 %). Osa-aikaisesti työskentelevistä kuitenkin useimmat työntekijät vähittäiskaupassa haluaisivat työskennellä enemmän kuin tukkukaupassa tai muilla aloilla (40 % vähittäiskaupan osa-aikatyöntekijöistä, 30 % tukkukaupan osa-aikaisista työntekijöistä).

Epätypilliset työajat ovat yleisempiä vähittäis- kuin tukkukaupassa ja muilla aloilla: Vähittäiskaupan alalla tehdään enemmän vuorotyötä, iltatyötä, sunnuntaityötä ja yötyötä.

Keskimääräiset tuntipalkat vähittäiskaupassa matalampia kuin tukkukaupassa ja muilla aloilla:

Keskimäärin bruttotuntipalkka vähittäiskaupassa oli vuonna 2015 8,90 €, kun se oli 10,50 € tukkukaupassa ja 11,50 € muilla aloilla keskimäärin.

"Uusien ja tulevien työpaikkojen tunnistaminen on tärkeää alalle."

Keskimääräinen kuukausipalkka nousi enemmän vähittäis- kuin tukkukaupassa ja muilla aloilla:

Huolimatta siitä, että keskimääräinen kuukausipalkka on vähittäiskaupassa matalampi (1 112 € vuonna 2015) kuin tukkukaupassa (1 546 € vuonna 2015) ja muilla aloilla (1 548 €), keskimääräinen kuukausipalkan nousu oli korkeampi. Vähittäiskaupassa palkat nousivat 14,9 %:lla, mutta tukkukaupassa 8 %:lla.

Työnantajan maksamaa koulutusta vähittäiskaupassa vähemmän kuin tukkukaupassa ja muilla aloilla: 42 %

kaikista tukkukaupan työntekijöistä sai vähintään yhden työnantajan maksaman koulutuksen. Vähittäiskaupassa tämä luku on 30 %. On kuitenkin kiinnostavaa huomata, että työnantajan maksaman koulutuksen osuus lisääntyi huomattavasti vähittäiskaupassa (20,8 %:sta vuonna 2010 30 %:iin vuonna 2015, mikä tarkoittaa 33 %:n kasvua).

"87 % vähittäiskaupan työntekijöistä on tyytyväisiä työoloihinsa."

Vähittäis- ja tukkukaupan työntekijöistä harvempi piti terveyttään ja turvallisuuttaan vaarantuneina työn takia kuin muilla aloilla:

Vain 13 % vähittäiskaupan työntekijöistä uskoo, että heidän terveytensä ja turvallisuutensa ovat vaarantuneet työn vuoksi, kun tämä prosenttiosuus on 20 % tukkukaupassa ja jopa 24 % muilla aloilla.

Vähittäis- ja tukkukaupan työntekijät näkevät vähemmän mahdollisuuksia edetä urallaan kuin muiden alojen työntekijät:

Noin 35 % vähittäis- ja tukkukaupan työntekijöistä on sitä mieltä, että heidän työnsä tarjoaa hyviä uranäkymiä, kun tämä prosenttiluku on 39 % muilla aloilla. Kuitenkin molemmilla alasektorilla **uralla etenemistä näkevien työntekijöiden osuus lisääntyi huomattavasti:** se oli tukkukaupassa 27 % vuonna 2010 ja 34,4 % vuonna 2015, vähittäiskaupassa 26 % vuonna 2010 ja 35 % vuonna 2015.

Tukkukaupassa pysyttiin pidempään alalla kuin vähittäiskaupassa:

37 % työntekijöistä tukkukaupassa on työskennellyt yli 10 vuotta alalla, kun tämä prosentti on 28 % vähittäiskaupassa.

Vähittäiskaupassa suhteellisesti parempi tyytyväisyys työolosuhteisiin kuin tukkukaupassa:

86,5 % vähittäiskaupan työntekijöistä on tyytyväisiä työolosuhteisiinsa, kun vastaava luku tukkukaupassa on 83,5 %. Tämä on mielenkiintoinen ero, koska yllä oleva osoittaa, että työolosuhteet ovat suhteellisesti paremmat tukkukaupassa kuin vähittäiskaupassa. Näitä työolosuhteita koskeva käsitys kuitenkin eroaa näiden kahden alan välillä.

MAAKOHTAISET TAPAUSTUTKIMUKSET

Tutkimuksen kolmas osa tarjoaa lisää syvällistä tietoa, jota on kerätty Euroopan tasolla kymmenen maakohtaisen analyysin avulla. Nämä maat ovat Suomi, Ranska, Saksa, Kreikka, Italia, Puola, Espanja, Ruotsi, Turkki ja Iso-Britannia.²

Vuonna 2015 vähittäiskaupassa oli 23 miljoonaa ja tukkukaupassa yhdeksän miljoonaa työntekijää."

Kussakin maassa valittiin asiantuntija tekemään haastatteluja vähintään yhden palkansaajajärjestön, yhden työnantajajärjestön sekä akateemisen asiantuntijan kanssa. Näiden haastattelujen perusteella asiantuntijat löysivät kolme erityisaihetta:

Sähköisen kaupankäynnin kehittyminen kussakin maassa:

Vaikka johdonmukaista tietoa e-kaupasta on vaikeaa saada johtuen joidenkin yhtiöiden monikanavaisesta lähestymistavasta (eli yhtiöt myyvät verkon lisäksi liikkeissä, eikä niillä ole erillistä dataa näistä eri toiminnoista), maatapaukset osoittavat, että sähköinen kaupankäynti on nuori ja kasvava ala. E-kauppa vaikutti olevan erityisen vakiintunutta Ranskassa, Saksassa ja Iso-Britanniassa, mutta vähemmän Ruotsissa, Suomessa, Italiassa ja Kreikassa. Lisäksi vain e-kauppaan keskittyvät eurooppalaiset yhtiöt olivat enimmäkseen pieniä, ja niihin lukeutui yhden hengen yrityksiä ja start-upeja, kun taas monikanavamallia käyttävät olivat lähinnä suuria yhtiöitä.

"Start-upit keskittyvät yleensä vain e-kaupan toimintoihin, kun taas suuret yhtiöt suosivat monikanavamallia."

Meneillään olevat suuntaukset, jotka vaikuttavat vähittäis- ja tukkukauppaan näissä maissa: Useimmat maat tunnistivat **talouskriisin, digitalisaation** (, joka on yhteydessä automaatioon ja e-kaupan kasvuun) sekä **kuluttajien muuttuvat mieltymykset tärkeiksi trendeiksi** vähittäis- ja tukkukaupan alalla. On kiinnostavaa, että joissain tapauksissa ne trendit, jotka tunnistettiin kirjallisuudessa ja laadullisessa aineistossa (eli demografiset, taloudelliset, teknologiset, ympäristö- ja lainsäädännölliset suuntaukset) eivät olleet ainoita joita mainittiin, sillä maakohtaisiakin suuntauksia ilmeni, esimerkiksi siirtolaisuuden ja turvapaikkakriisin vaikutus alaan Italiassa, Ruotsissa ja Turkissa.

"Rakentava kansallinen yhteiskunnallinen vuoropuhelu on tärkeää."

Työolojen, työn muotojen ja työmarkkinasuhteiden muuttuminen pantu merkille alalla: Kaiken kaikkiaan maatapaukset vahvistavat tilastolliset tuloksemme toisessa osassa: kokoaikainen/miesvaltainen tukkukauppa ja osa-aikainen/naisvaltainen vähittäiskauppa. Lisäksi, vaikka tukkukaupan alalla on enimmäkseen pysyviä työsopimuksia, vähittäiskaupan alalla on enemmän määräaikaisia työsopimuksia. Tukkukauppaan verrattuna useammalla työntekijällä vähittäiskaupassa on epätyypilliset työajat ja siten vähittäiskauppa on nuoria työntekijöitä vetävä ponnahdusaskel työmarkkinoille. Lisäksi jotkin työn uudet muodot tulivat esiin maatapauksissa, kuten salkkutyö Italiassa ja Ranskassa sekä nollatuntityösopimukset Britanniassa. Loppujen lopuksi työmarkkinasuhteiden muuttuminen ilmeni hyvin maakohtaisena, vaikka keskustelut keskittyivätkin samanlaisiin aiheisiin, kuten työoloihin, työaikoihin ja palkkoihin. Kaiken kaikkiaan EU:n jäsenvaltioissa vaikuttaa olevan suuntaus hajauttaa neuvotteluja.

"Vähittäiskauppa on nuoria työntekijöitä vetävä ponnahduslauta työmarkkinoilla."

ALAN PÄÄHAASTEET

Tutkimuksessa ja kansallisten työmarkkinaosapuolten workshopissa kerätyn tiedon perusteella Euroopan vähittäis- ja tukkukaupan alalla tunnistetaan seuraavat haasteet:

Eri toimijat vähittäis- ja tukkukaupan sektorilla, kuten valmistajat, vähittäiskauppiat, tukkukauppiat ja asiakkaat erottuvat heikommin toisistaan. Tuloksena on kukoistava liiketoimintamallien, tuotevalikoimien, omistuksen ja hallinnon muotojen moninaisuus, joka mutkistaa alaa kaikille mukana oleville toimijoille. Siksi niin eri todellisuuksien käsittäminen näissä yrityksissä kuin sopivien sopimusten suunnittelukin ovat yhä suurempi haaste alan työmarkkinaosapuolille.

Useimmissa Euroopan maissa vähittäis- ja tukkukauppa kärsi kriisistä enemmän kuin muut alat: Vaikka työllisyystaso on palautunut vuodesta 2015, **kriisi loi rakenteellisia muutoksia yhtiöissä, eivätkä kilpailupaineet ole kadonneet.**

Digitalisaatio on yksi tärkeimmistä muutoksen moottoreista alalla, ja johtaa uusiin yhtiöihin, työpaikkoihin ja työpaikkojen korvaamiseen .

Vähittäis- ja tukkukaupan alan työntekijöille digitalisaatio voi johtaa sekä työpaikkojen syntyyn että menetykseen. Siten **digitalisaation nettovaikutus alan työpaikkoihin ei ole selvä.** Tätä taustaa vasten uusien ja tulevien työpaikkojen tunnistaminen alan yhtiöissä vaatii lisätutkimusta. Työmarkkinaosapuolet voivat myös olla tärkeässä tulevaisuuden roolissa alalla.

Digitalisaatio vaatii uusia taitoja ja lisäkoulutusta alalla.

Toimiakseen digitaalisessa yhteiskunnassa työntekijöiden täytyy kehittää kykyä työskennellä digitaalisilla työkaluilla ja pystyä käyttämään digitaalista mediaa. Vaativien taitojen (esim. ICT-taitojen) merkityksen ilmeisen kasvun lisäksi tulee yhä enemmän kysyntää erikoistuneista työntekijöistä, joilla on vahvat ihmissuhde- ja kognitiiviset taidot (esim. luovuutta ja tunneälyä), jotta varmistetaan lisäarvo robotteihin verrattuna. Niinpä koulutuksen tärkeydestä tiedottaminen sekä kannustaminen sopivan ja jatkuvan koulutuksen tarjoamiseen alan työntekijöille ovat tärkeitä tehtäviä työmarkkinaosapuolille.

Digitalisaatio helpottaa uusia työn muotoja ja lisää itsensä työllistämistä. Digitalisaatio vaikuttaa työn järjestämiseen ja muuttaa työsuhteita. Yhtiöt voivat nyt palkata asiantuntijoita tarpeen mukaan ja pitää työvoimansa

joustavana heilahteluja vastaan, esimerkiksi itsensä työllistävien tai freelance-työntekijöiden muodossa. Vähittäis- ja tukkukaupan alalla toistaiseksi voimassa olevat sopimukset ovat edelleen merkittävimpiä työsuhteita, mutta muita ja uusia työn muotoja on ilmestynyt sinnekin. Niihin kuuluu itsensä työllistäminen, tilapäistyöt kuten päivystys, nollatuntisopimukset sekä salkkutyo. Yksi työmarkkinaosapuolten päähaasteista on näiden työntekijöiden suojele.

Merkittävä osa vähittäiskaupan alan työntekijäistä haluaa työskennellä enemmän, mutta aukioloaikojen vapauttaminen on edelleen herkkä aihe. Eräs tärkeä keskustelunaihe alalla koskee työtuntien määrää. Lisätuntien tarjoaminen työntekijöille, jotka haluavat työskennellä enemmän, on tärkeä haaste alalle; tämä liittyy myös aukioloaikojen säätelyyn, joka on ollut muutosten tai kiihkeiden väittelyiden kohteena useissa EU-maissa. Työmarkkinaosapuolten tulisi tutkia enemmän aukioloaikojen vapauttamisen nettovaikutusta, varsinkin työaikadirektiivin (2003/88/EC) uudelleenlaatimisen yhteydessä.

"Tietoisuutta jatkuvan koulutuksen merkityksestä täytyy lisätä."

Vaikka parannuksia voi havaita, tukkukaupan alalla on edelleen paremmat työolot kuin vähittäiskaupan alalla.

Nämä erot näkyivät esimerkiksi mahdollisuuksissa edetä uralla, keskipalkassa, työtuntien, pysyvien työsuojimusten ja epätyypillisten työtuntien määrässä, koulutuksen tiheydessä jne. Ikääntyvästä väestöstä ja supistuvasta työvoimasta puhuttaessa työmarkkinaosapuolilla on merkittävä haaste parantaa työoloja ja miettiä vähittäis- ja tukkukaupan alan työpaikkojen luonne uudelleen, jotta voidaan houkutelaa nuoria työntekijöitä ja pitää vanhat työntekijät alalla.

Työmarkkinasuhteet ovat maakohtaisia, mutta vaikuttaa siltä, että useissa maissa on suuntaus kohti hajauttamista tai yhteiskunnallisen vuoropuhelun rapauttamista. Tässä yhteydessä rakentava kansallinen yhteiskunnallinen vuoropuhelu on tärkeä edellytys alan haasteista selviytymiselle.

Osarahoittajana
Euroopan unioni

Toukokuu 2017